

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.11\(3\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2022.11(3).3)
УДК 336.77

Алла Григорівна ІВАЩЕНКО

к.е.н., доцент, Національний університет "Одеська політехніка"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6297-4183>
e-mail: algriv3@gmail.com

Віка Олегівна ІВАНЕНКО

студентка, Національний університет "Одеська політехніка"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7876-9958>
e-mail: ivanenkovika184@gmail.com

Артем Євгенович ПРИХОДЬКО

студент, Національний університет "Одеська політехніка"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4293-0137>
e-mail: prihodkoartem@gmail.com

ОГЛЯД БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуто особливості діяльності банківського сектору України та функціонування вітчизняних банків в умовах воєнного стану. Визначено зміни, що відбулися у структурі банківського сектора та банківській інфраструктурі під час воєнного стану. Досліджено ключові тенденції банківського ринку в період війни. Зосереджено увагу на питаннях управління кредитними ризиками банків в умовах стресу і невизначеності, спричинених війною та їх здатності нормалізувати свої фінансові показники в осяжній перспективі та провести стабілізаційні заходи. Визначено ключові принципи та інструменти фінансової підтримки банків регулятором. Тобто, окреслено основні елементи політики регуляторних послаблень НБУ стосовно діяльності вітчизняних банків в умовах воєнного часу.

Ключові слова: активи, фондування, кредитний ризик, кредитний портфель, непрацюючі кредити, NPL, облікова ставка, резерви, операційна прибутковість, політика регуляторного послаблення НБУ

ВСТУП

Повномасштабний напад росії на Україну спровокував зростання внутрішніх та зовнішніх ризиків, як для економіки країни в цілому, так і для фінансового сектору, зокрема. Це стало ключовим викликом для нашої держави, адже саме стабільна робота фінансової системи забезпечує необхідний ресурс для перемоги.

Важливим складовим елементом фінансового сектору виступає вітчизняна банківська система, яка з початком воєнних дій на території України зазнала значних потрясінь та функціонує у режимі стресу та невизначеності. Водночас банки продовжують свою діяльність, намагаючись виконувати всі свої зобов'язання та дотримуватися нормативів, встановлених Національним банком України (НБУ). Проте очевидним є те, що в банківському секторі відбуваються певні трансформації. Банківська система вимушена оперативним підлаштуванням до функціонування в умовах воєнного стану, виступаючи надійною опорою фінансової оборони України [5].

Така стійкість має вагоме підґрунтя і є результатом великої «домашньої роботи» банків. Щорічне стрестестування та вимоги до покриття операційного ризику капіталом підготували сектор до протистояння навіть таким суттєвим загрозам, як війна. Банки підійшли до кризи операційно стійкими та ефективними зі значним запасом капіталу та ліквідності, із завчасно розробленими планами дій на випадок несприятливих подій та з високим рівнем довіри клієнтів. Побоювання стосовно панічних відпливів коштів не реалізувалися, навпаки – станом на 1 липня 2022 р. порівняно з початком війни гривневі вклади громадян зросли на

понад 20 % [1].

Банки досить успішно впоралися з викликами стосовно операційної діяльності, які виникли в перші місяці повномасштабної війни. Загалом у країні зараз працюють понад 85 % відділень великих банків порівняно з 55 % на початок березня. Робота відділень відновлюється за умови, що життю та здоров'ю клієнтів і працівників нічого не загрожує. Підтримуються усі критичні процеси, дані збережено. Ковідна криза забезпечила налагодження роботи в дистанційному режимі. Багато функцій банки змогли легко перевести в цифрову площину. Ще в перші дні війни НБУ нормативно врегулював процес використання хмарних сервісів банками та процесинговими центрами. Тож зараз банківська система перебуває на достатньо високому рівні цифровізації.

Банківський сектор залишається операційно прибутковим, незважаючи на нижчі, внаслідок воєнних дій, темпи зростання операційних доходів. Саме необхідність формувати значні резерви під очікувані збитки зумовила збиток банківського сектору, попри його операційну прибутковість.

Наразі найбільшу загрозу для банків становить реалізація кредитного ризику, внаслідок якого очікується втрата щонайменше 20 % кредитного портфеля.

Банки поступово почали визнавати погіршення якості кредитів та збільшення обсягів непрацюючих кредитів, спричинених війною – фізичне знищення підприємств і житла, зниження платоспроможності громадян через зменшення зарплат або втрату роботи.

Розуміючи, що глибока криза, спричинена війною, матиме далекосяжні наслідки, НБУ уважно стежить за ризиками банківського сектору та дотримується політики регуляторних послаблень, щоб допомогти бан-

кам пройти через кризу. Так, з кінця липня 2022 р. знижено ваги ризику за незабезпеченими споживчими кредитами зі 150 % до 100 %, що дасть змогу банкам використати накопичений запас капіталу на покриття кредитних втрат [1].

Загалом більшість банків України мають достатній капітал, щоб покрити втрати від кредитного ризику та достатній рівень операційної прибутковості, щоб відновити капітал після проходження глибокої фази поточної кризи. Станом на 1 липня 2022 р. значення нормативу достатності регулятивного капіталу (Н2) становить 17,16 % за нормативного значення 10 %, нормативу достатності основного капіталу (Н3) – 11,4 % за нормативного значення 7 %.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять законодавчі і нормативно-правові акти, що визначають напрями та особливості підтримання ліквідності банківського сектору України у період дії воєнного стану, офіційні матеріали НБУ, офіційна звітність банків України, наукові праці вітчизняних фахівців з питань особливості діяльності та функціонування вітчизняної банківської системи в умовах війни, періодичні видання тощо.

У написанні статті використано загальноприйняті наукові методи дослідження, а саме: *структурно-логічний* (у побудові структури роботи); *абстрактно-логічний* (в аналізі наукової літератури, теоретичного узагальнення, формування висновків); *декомпозиції* (для розкриття мети дослідження і постановки завдань); *системного підходу* (для обґрунтування висновків і пропозицій з мінімізації ризиків фінансового сектору України в умовах воєнного стану); *фінансово-економічний аналіз* (в оцінці основних показників діяльності банківського сектору) *метод порівняльного аналізу* (для оцінювання кредитної діяльності банків України на ринку банківських послуг); *метод групування та узагальнення економічних показників* (для дослідження динаміки кредитного портфеля банків); *табличний метод* (для подання результатів дослідження).

МЕТА статті – дослідження функціонування банківського сектору України та вітчизняних банків в умовах воєнного стану.

РЕЗУЛЬТАТИ

Глибока економічна та фінансова кризи, обумовлені повномасштабною війною росії проти України, матимуть суттєві негативні та довготривалі наслідки для фінансового сектору. Проте вітчизняні банки успішно протистоять викликам війни завдяки значному запасу міцності, своєчасній реакції НБУ та рокам спільної роботи над реформою банківського сектору.

Зважаючи на очікуваний масштаб реалізації фінансових ризиків та втрати банками капіталу, НБУ тимчасово перейшов до політики регуляторного послаблення. НБУ не буде застосовувати заходи впливу, якщо фінустанови порушуватимуть вимоги до достатності банківського капіталу через негативні наслідки війни. Водночас НБУ вимагатиме прозорого та достовірного відображення фінансового стану банків та небанківських фінансових установ. Це дасть змогу впровадити реалістичний графік відновлення фінансового

сектору після перемоги у війні [4].

НБУ спонукає банки оцінювати кредитні збитки своєчасно, повною мірою відображати вплив негативних подій на якість активів і за можливості робити виважені реструктуризації, які сприятимуть нормалізації боргового навантаження позичальників та підвищать стійкість банківського сектору.

Внаслідок війни очікується падіння ВВП більш як на третину та суттєве прискорення інфляції. Щоб уникнути неконтрольованої девальвації гривні та відпливів капіталу із країни, НБУ тимчасово зафіксував обмінний курс та запровадив валютні обмеження, підтримуючи валютний ринок валютними інтервенціями.

На сьогодні доступ України до світових фінансових ринків закритий. Фінансування потреб бюджету та поповнення міжнародних валютних резервів НБУ можливі здебільшого завдяки масштабній фінансовій підтримці країн-партнерів.

Водночас закриття зовнішніх боргових ринків не є проблемою для вітчизняних банків, які переважно фондуються всередині країни і не залежать від зовнішніх запозичень.

Падіння економічної активності матиме тривалий негативний вплив на доходи бізнесу та населення, а отже, й на якість кредитного портфеля вітчизняних банків. Це також призведе до зменшення попиту на послуги фінансового сектору.

Станом на 1 липня 2022 р. у банківському секторі України працювало 68 платоспроможних банків, з яких 44 були прибутковими та 24 – збитковими.

Основні показники банківського сектору України (за платоспроможними банками на кожен звітний дату) станом на 1 липня 2022 р. подано у табл. 1.

Рейтинг стійкості банків України на 1 липня 2022 р. подано у табл. 2.

Це щоквартальна оцінка діяльності банків на підставі інформації з офіційних та відкритих джерел. До рейтингу включено банки з портфелями роздрібних депозитів від 1 млрд грн.

Банки отримують бал від 1 до 5 залежно від показників, що характеризують їх стресостійкість та лояльність вкладників: враховується якість активів, ліквідність, можливість зовнішньої підтримки, приріст внесків, платіжна репутація тощо.

Вітчизняні банки виявилися операційно стійкими до викликів, спричинених війною, вони щодня майже безперебійно надавали послуги клієнтам у тих регіонах, де це було безпечно для працівників та клієнтів.

Найбільше скорочення мережі структурних підрозділів банків спостерігалось в районах активних бойових дій: Харківській, Запорізькій, Донецькій та Херсонській областях. Але вже з середини червня працювало близько 85 % банківських відділень країни порівняно з 55 % на початок березня.

Платіжна інфраструктура банківської системи України сильно постраждала через війну, зокрема майже на чверть скоротилася мережа POS-терміналів. Найбільше втрат зазнав ПриватБанк, проте вже в червні він відновлював мережу. Цю тенденцію підтримали і приватні банки – у червні кількість терміналів зросла. Натомість іноземні та державні банки надалі скорочують свою платіжну інфраструктуру.

Таблиця 1 – Основні показники банківського сектору України
(за платоспроможними банками на кожну звітну дату) [2]

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	I.22	II.22
Кількість діючих банків	145	117	96	82	77	75	73	71	69	68
Загальні балансові показники (млрд грн)										
Загальні активи	1 477	1 571	1 737	1 840	1 911	1 982	2 206	2 358	2 253	2 328
зокрема в іноземній валюті	667	800	788	755	779	718	746	679	618	648
Чисті активи	1 290	1 254	1 256	507 1 334	1 360	1 493	1 823	2 054	1 970	2 015
зокрема в іноземній валюті	565	582	519	507	495	492	585	584	554	575
Валові кредити суб'єктам господарювання (включно з небанківськими фінустановами)	820	831	847	864	919	822	749	796	793	794
зокрема в іноземній валюті	400	492	437	423	460	381	332	292	273	250
Чисті кредити суб'єктам господарювання (включно з небанківськими фінустановами)	710	614	477	451	472	415	432	540	567	548
Валові кредити фізичним особам	208	176	157	171	197	207	200	243	250	236
зокрема в іноземній валюті	101	97	83	68	61	38	31	21	20	18
Чисті кредити фізичним особам	144	96	76	92	114	143	149	200	201	178
Кошти суб'єктів господарювання (включно з небанківськими фінустановами)	283	349	413	427	430	525	681	800	713	763
зокрема в іноземній валюті	114	141	177	163	150	191	233	233	223	254
Кошти фізичних осіб (включно з ощадними сертифікатами)	403	402	437	478	508	552	682	727	768	787
зокрема в іноземній валюті	214	215	239	244	241	238	285	270	263	252
Фінансові результати (млрд грн)										
Чисті процентні доходи	52,2	39,1	44,2	53,0	73,0	78,9	84,8	117,6	32,7	33,8
Чисті комісійні доходи	23,1	22,6	24,2	27,5	37,8	44,0	46,5	58,0	10,8	10,1
Відрахування в резерви	84,4	114,5	198,3	49,2	23,8	10,7	31,0	3,4	21,6	36,3
Чистий прибуток/збиток	-33,1	-66,6	-159,4	-26,5	22,3	58,4	39,7	77,4	-0,2	-4,5

Таблиця 2 – Рейтинг стійкості та фінансові показники діяльності банків України на 1 липня 2022 р. [3]

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце у рейтингу стосовно депозитів фізосіб	Об'єм кредитного портфелю, млн грн	Резерви під кредитні ризики, млн грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Райффайзен Банк	4,05	3,8	4,3	4,26	3,0	68268,0	-3939,0
2	УкрСиб Банк	3,9	3,7	3,9	4,26	7,0	24123,0	-2176,0
3	КредіАгріколь Банк	3,83	3,8	3,7	4,19	11,0	32353,0	-3254,0
4	Приват Банк	3,81	3,3	4,1	4,33	1,0	78018,0	-180847,0
5	ОТП Банк	3,62	3,7	3,3	4,04	10,0	36194,0	-6767,0
6	Кредобанк	3,61	3,6	3,6	3,67	12,0	15586,0	-1424,0
7	Укрексімбанк	3,56	3,3	3,8	3,81	8,0	78791,0	-22533,0
8	Прокредіт Банк	3,41	3,2	3,5	3,67	16,0	22863,0	-2117,0
9	Ощадбанк	3,35	2,4	4,2	4,04	2,0	77625,0	-16935,0
10	Укргазбанк	3,28	3,0	3,4	3,81	9,0	66225,0	-10068,0
11	Правекс Банк	3,27	3,2	3,3	3,37	20,0	4377,0	-65,0
12	Таскомбанк	3,27	2,9	3,9	3,07	14,0	15553,0	-1782,0
13	Універсал Банк	3,22	2,9	3,5	3,37	5,0	21598,0	-5646,0
14	Південний	3,18	3,3	3,3	2,63	13,0	19213,0	-2219,0
15	ПУМБ	3,17	2,8	3,4	3,59	6,0	51242,0	-9514,0
16	А-Банк	2,88	2,6	3,5	2,33	15,0	8181,0	-3121,0
17	МТБ Банк	2,87	2,6	3,6	2,26	21,0	4755,0	-428,0
18	АльфаБанк	2,84	2,56	3,2	2,85	4,0	52738,0	-14296,0

Продовження табл. 2

№	Активи, млн грн	Ліквідні кошти, млн грн	Власний капітал, млн грн	Уставний капітал, млн грн	Загальний об'єм вкладень, млн грн	Депозити фізосіб, млн грн	Зобов'язання, млн грн	Чистий прибуток / збиток, млн грн	Кошти інших банків, млн грн
1	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	143498,0	13658,0	16124,0	6155,0	120778,0	47880,0	127374,0	628,0	422,0
2	88846,0	5624,0	10270,0	5069,0	75915,0	31747,0	78576,0	724,0	0,0
3	60860,0	3315,0	6148,0	1223,0	52063,0	12807,0	54712,0	31,0	6,0
4	474220,0	29515,0	71463,0	206060,0	382626,0	278143,0	402757,0	6284,0	6,0
5	73162,0	3665,0	10188,0	6186,0	61132,0	21827,0	62973,0	-783,0	0,0
6	32354,0	1925,0	4025,0	2249,0	25759,0	10291,0	28329,0	58,0	1529,0
7	205295,0	5528,0	10022,0	45570,0	142316,0	27164,0	195273,0	-2537,0	1796,0
8	31478,0	994,0	3104,0	1572,0	21067,0	8470,0	28374,0	-907,0	466,0
9	228840,0	228840,0	17407,0	49473,0	196332,0	134972,0	211432,0	-4043,0	2166,0
10	128259,0	9577,0	8293,0	13319,0	99601,0	25234,0	119966,0	-3199,0	4713,0
11	8784,0	507,0	1396,0	979,0	6722,0	2671,0	7388,0	-80,0	4,0
12	28494,0	1287,0	3153,0	1960,0	22043,0	9254,0	25341,0	13,0	477,0
13	58358,0	2493,0	6926,0	4203,0	48480,0	37147,0	51433,0	250,0	498,0
14	34096,0	2988,0	4104,0	2048,0	23936,0	10038,0	29992,0	310,0	653,0
15	100218,0	3982,0	12640,0	4781,0	77485,0	35612,0	87578,0	219,0	1625,0
16	14191,0	961,0	2202,0	1055,0	11323,0	9194,0	11989,0	6,0	90,0
17	10891,0	475,0	981,0	635,0	7405,0	2658,0	9910,0	0,0	0,0
18	89304,0	5341,0	10689,0	28726,0	65428,0	42563,0	78614,0	-2349,0	193,0

За звітний період найвищими темпами зростали чисті активи державних банків України – їхня частка у чистих активах банківської системи зросла на 2,2 % за II квартал 2022 р., до 50,1 %. Відповідно це свідчить про зростання концентрації сектору.

Обсяги загальних активів у II кв. 2022 р. зросли на 1,6 %: збільшилися активи державних банків та зменшилися приватних.

Частка державних банків у чистих активах та депозитах населення зростала через активнішу участь у державних програмах та через значні надходження коштів (зокрема на рахунки військовослужбовців): у чистих активах на 2,2 в.п. (до 50,1 %), а в депозитах населення – на 3,4 в.п. (до 59,3 %).

Найпомітніше ринкову частку наростили державні банки, зокрема через концентрацію коштів фізичних осіб.

Загалом чисті активи платоспроможних банків зросли за квартал на 3,3 %. Переважно зростали обсяги коштів на рахунках в інших банках та депозитних сертифікатів НБУ. Динаміка корпоративного кредитного портфеля була нерівномірною: чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання за квартал зросли на 5,3 %, а валютні знизилися на 7,2 % у доларовому еквіваленті. Зростання гривневого кредитування відбувалося тільки за рахунок державних банків – близько +30 % за квартал, в інших групах фінустанов спостерігалось скорочення чистого портфеля. У річному обчисленні чистий корпоративний кредитний портфель зріс на 27,6 % у гривні та на 1,8 % в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті). Найактив-

ніше залучали позики приватні корпорації на посівну.

Чистий роздрібний кредитний портфель скоротився за II кв. 2022 р. на 11,1 % рівномірно за всіма групами банків як за рахунок зменшення обсягів кредитування, так і через зростання резервів. На час воєнного стану позики надавалися лише на поточні потреби клієнтів, натомість в іпотечному сегменті та на купівлю авто кредитування майже не здійснювалося.

Обсяг непрацюючих кредитів вперше за тривалий час почав зростати. У червні фінустанови почали поступово визнавати кредити непрацюючими через погіршення їхньої якості, спричинене бойовими діями. Загалом за квартал питома вага непрацюючих кредитів підвищилася на 2,6 в.п. до 29,7 %. Передусім зросла частка корпоративних непрацюючих кредитів – на 3,7 %.

На сьогодні банківське кредитування продовжується з урахуванням реалій воєнного часу. Кредитний попит населення та бізнесу під час війни значно послабився, як і прагнення банків до надання нових позик. Зростає лише гривневе корпоративне кредитування. Це зростання переважно забезпечено програмами державної підтримки. Слабкий фінансовий стан бізнесу та населення стримуватиме активне банківське кредитування і в післявоєнний період, тож урядові програми часткової компенсації процентної ставки та часткового гарантування кредитів мають зберегтися. Відновлення сегменту незабезпеченого споживчого кредитування відбудеться швидше, але темпи будуть дуже далекі від довоєнного рівня. Іпотечне кредиту-

вання на певний час буде повністю призупинено. Для його відновлення також варто скористатися програмами підтримки.

Зобов'язання платоспроможних банків за II кв. 2022 р. зросли на 2,8 % та перевищили показники кінця 2021 р. Збільшувалися кошти фізичних осіб, бізнесу та бюджету, які й надалі залишаються головним джерелом фінансування вітчизняних банків. Наприкінці червня 2022 р. їхня частка в зобов'язаннях становила 88,1 %. Частка коштів, що залучено від НБУ, скоротилася до річного мінімуму 4,8 % завдяки поступовому погашенню банками кредитів рефінансування. Валовий зовнішній борг банків також знизився.

Незважаючи на те, що банки отримали значні збитки від спричинених війною подій операційного ризику, все ж таки банківський сектор працював стабільно, довіра вкладників збереглася.

Так, обсяги гривневих коштів фізичних осіб зросли на 6,4 % за квартал 2022 р. та на 25,8 % порівняно з 2021 р. Приріст забезпечили кошти на вимогу, тоді як строкові кошти у гривні знизилися на 3 % за квартал. Збільшення гривневих вкладів фізосіб забезпечили державні банки з темпами зростання 13,2 % за квартал. Валютні кошти фізичних осіб за квартал знизилися на 3,5 % (в еквіваленті дол. США).

Кошти суб'єктів господарювання в національній валюті за II кв. 2022 р. зросли на 4,3 % в усіх групах банків. Нарощування коштів спостерігалось передусім на початку кварталу, потім ця тенденція зупинилася, а у червні навіть відбулося їхнє незначне скорочення. Обсяг валютних коштів бізнесу у доларовому еквіваленті за квартал відчутно зріс – на 14,4 %, відновившись до рівня, що спостерігався перед повномасштабною агресією росії. За II кв. 2022 р. загальний рівень доларизації суттєво не змінився. Частка валютних депозитів бізнесу незначно зросла, натомість питома вага валютних коштів фізосіб скоротилася.

Отже, ліквідність банківського сектору зараз не викликає занепокоєнь, та залишається на достатньо високому рівні попри війну. Проте банки мають зберегти консервативні підходи й припускати, що ризик ліквідності все ще може реалізуватися.

Різка підняття НБУ у червні облікової ставки до 25 % річних для приборкання інфляції та підвищення привабливості гривневих інструментів порівняно з іноземною валютою спонукає банки підняти ставки за депозитами, аби збільшити привабливість гривневих заощаджень та посилити стійкість банківського фіндування.

Насамперед зросли ставки за тримісячними депозитами у гривні – в середньому на 0,7 в.п. до 8,1 % річних. Попит на них через був вищим, ніж на вклади на довший строк. Спред між ставками за тримісячними та річними депозитами скоротився з 1,4 в.п. до 0,4 в.п.

Відпливи коштів бізнесу у червні 2022 р. спонукали банки підвищити ставки і за корпоративними коштами.

Через суттєве збільшення кредитного ризику вартість гривневих позик суб'єктам господарювання теж зростала – в середньому до 17,9 % річних. Більшою мірою подорожчання торкнулося великих підприємств та компаній під іноземним контролем. Натомість в умовах низького попиту та оголошених кредитних ка-

нікул середні ставки за позиками населенню знизилися до 20,7 % річних.

Очікується й зростання дохідності ОВДП. У такому разі виникне стійкий ринковий попит на боргові папери Уряду, що зменшить потребу в фінансуванні дефіциту бюджету за рахунок емісії.

Банківський сектор залишався операційно прибутковим, попри воєнні дії, зокрема завдяки зростання чистого процентного доходу від вкладень у депозитні сертифікати НБУ, чистого комісійного доходу від операцій з купівлі-продажу валюти, та завдяки скорочення витрат на заробітну плату персоналу впродовж квітня-травня 2022 р.

Зростання доходу та економія витрат дали змогу переважній більшості банків зберегти операційну прибутковість. Так, сукупне співвідношення операційних витрат і операційного доходу у II кв. 2022 р. становило 37,8 % проти 49,9 % у відповідному періоді 2021 р.

Однак суттєві відрахування до резервів (понад 36,3 млрд грн) під очікувані кредитні втрати від наслідків війни призвели до того, що у II кв. 2022 р. вперше за 5 років банківський сектор України став збитковим, отримавши 4,5 млрд грн збитків. Збитковими були 24 установи із 68. До числа збиткових банків потрапили три державних банки: Укресімбанк – збиток 2,5 млрд грн, Ошадбанк – збиток 4 млрд грн, Укргазбанк – збиток 3,2 млрд грн, тоді як ПриватБанк згенерував майже половину прибутку прибуткових банків – 6,3 млрд грн (табл. 2).

Надалі збитки банків від кредитного ризику зростатимуть: за очікуваннями НБУ, банки внаслідок кризи втратять щонайменше 20 % свого кредитного портфелю. Банки використовуватимуть капітал, аби покрити ці збитки. Запас капіталу перед початком повномасштабної війни значно перевищував мінімально необхідні рівні, тож банки мають високий запас міцності. До того ж, багато великих банків збережуть операційну ефективність та зможуть після війни поповнити капітал за рахунок отриманого прибутку.

Щоб частково вивільнити капітал банків у поточному періоді, НБУ знижує ваги ризику за незабезпеченими споживчими кредитами зі 150 % до 100 %. Підвищені ваги ризику – це контрциклічний інструмент, який спонукає банки проводити виваженішу кредитну політику та сформувати більший запас капіталу, що тепер може бути використано під час кризи.

Продовження війни загострює більшість ризиків, найбільший з яких – кредитний ризик – вже реалізується і втрати від нього зростатимуть надалі [6]. Фінустанови поступово визнають кредитні збитки та відображають вплив негативних подій (втрата доходів, руйнування заставного майна, погіршення платоспроможності позичальників тощо) на якість активів. З липня 2022 р. НБУ поновив вимоги до оцінювання кредитного ризику і, зокрема, до розрахунку кількості днів прострочення кредитів.

Обмежений попит на кредити, особливо з боку домогосподарств, погіршення якості портфелю та збільшення відрахувань у резерви підвищують ризики прибутковості. Банкам потрібно пристосувати свої бізнес-моделі до поточних умов та зберегти операційну прибутковість.

Після стабілізації макроумов НБУ здійснить оці-

нювання якості активів, встановить необхідний рівень капіталу для установ та проаналізує їхню здатність нормалізувати фінансові показники в осяжній перспективі. З огляду на результати оцінки стійкості буде визначено достатній строк для відновлення банками капіталу [4].

ВИСНОВКИ

У II кв. 2022 р. банківський сектор за підтримки НБУ адаптувався до роботи в умовах воєнного стану. Робота відділень банків у звільнених та вільних регіонах відновилася майже в повному обсязі.

Обсяг коштів клієнтів у банках далі зростає, передусім гривневих коштів населення та вкладів бізнесу в іноземній валюті, завдяки чому рівень ліквідності залишався високим, попри війну.

Цей період позначився зростанням ставок за гривневими депозитами.

Чисті активи наблизилися до довоєнного рівня передусім за рахунок коштів в інших банках та вкладень у депозитні сертифікати НБУ.

Кредитний портфель зростає через корпоративне кредитування насамперед державними банками, переважно за підтримки державних програм.

Попит домогосподарств на позики в умовах воєнного часу і далі скорочувався.

Банки розпочали визнання непрацюючих кредитів корпоративного сегмента, водночас у роздрібному сегменті зростає рівень покриття працюючого портфеля резервами.

Формування резервів зумовило збитки банківського сектору, який проте залишався операційно прибутковим.

Кредитний ризик надалі залишається ключовим для фінустанов, його реалізація призведе до зниження їхнього капіталу і втрати від нього зростатимуть надалі.

Під час воєнного стану НБУ не застосовуватиме до банків санкцій за порушення вимог до капіталу та ліквідності, а після його завершення надасть достатній час для нормалізації фінансових показників.

Мета стабілізаційних заходів НБУ – відновлення банківського сектору України від наслідків війни.

Список використаних джерел

1. Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану: Постанова НБУ №22 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text>
2. Офіційний сайт Національного банку України. Огляд банківського сектору, серпень 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ofitsiyini-povidomlennya-vid-natsionalnogo-banku-onovlyuyetsya>
4. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки», липень 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>
5. Еркес О., Кліта О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. *Науковий журнал «Scientia Fructuosa»*. 2022. № 4(144). С. 122-133. URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/issue/view/164/192>
6. Городецька Т.Б., Зайченко К.С., Івашченко А.Г. Методичні підходи до зниження кредитного ризику. *Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2021. № 11/1. С. 16-20.

References

1. Resolution of the NBU from 24.02.2022. № 22. On the peculiarities of maintaining the liquidity of banks during martial law. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text> (in Ukrainian).
2. Official website of the National Bank. Overview of the banking sector, August 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4 (in Ukrainian).
3. Official website of the National Bank. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ofitsiyini-povidomlennya-vid-natsionalnogo-banku-onovlyuyetsya> (in Ukrainian).
4. The National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War. Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group «Recovery and development of the economy», July 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf> (in Ukrainian).
5. Erkes O., Kalyta O., Sunduk T. Banking System of Ukraine in war. *Science Journal «Scientia Fructuosa»*. 2022. № 4(144). pp. 122-133. URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/issue/view/164/192> (in Ukrainian).
6. Horodetska T.B., Zaichenko K.S., Ivashchenko A.H. Methodical approaches to credit risk reduction. *Economics. Finances. Law*. 2021. № 11/1. pp. 16-20. (in Ukrainian).

Alla IVASHCHENKO

PhD in Economics, Associate Professor, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6297-4183>

e-mail: algriv3@gmail.com

Vika IVANENKO

student, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7876-9958>

e-mail: ivanenkovika184@gmail.com

Artem PRYKHODKO

student, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4293-0137>

e-mail: prihodkoartem@gmail.com

REVIEW OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE DURING MARTIAL LAW

Russia's full-scale attack on Ukraine provoked an increase in internal and external risks, both for the country's economy as a whole and for the financial sector in particular. This has become a key challenge for our state, because it is the stable operation of the financial system that provides the necessary resources for victory.

An important component of the financial sector is the domestic banking system, which with the beginning of hostilities on the territory of Ukraine has experienced significant shocks and functions in a regime of stress and uncertainty. At the same time, banks continue their activities, trying to fulfill all their obligations and comply with the norms established by the NBU. However, it is obvious that certain transformations are taking place in the banking sector. The banking system is forced to quickly adapt to functioning in the conditions of martial law, acting as a reliable pillar of the financial defense of Ukraine

The paper discusses the features of the banking sector of Ukraine and the functioning of domestic banks under martial law.

The changes that have taken place in the structure of the banking sector and banking infrastructure during martial law are determined. The key tendencies of the banking market during the war have been studied.

The attention is focused on the issues of managing the credit risks of banks in the conditions of stress and uncertainty caused by the war and their ability to normalize their financial performance in the foreseeable future and take stabilization measures.

The key principles and instruments of financial support for banks by the regulator have been identified. That is, the main elements of the policy of regulatory easing of the NBU regarding the activities of domestic banks in wartime conditions are outlined.

Keywords: *assets, funding, credit risk, loan portfolio, non-performing loans, NPL, discount rate, reserves, operating profitability, NBU regulatory easing policy*